

**راهکارهای تقویت شوراهای اسلامی شهر و روستا
از نگاه رهبر معظم انقلاب**

معاونت مطالعات سیاسی

کد موضوعی: ۲۶۰

شماره مسلسل: ۱۷۵۹۱

تیرماه ۱۴۰۰

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	خلاصه مدیریتی
۶	مقدمه
۱۱	ویژگی‌های نهاد شوراها در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی
۱۶	توصیه‌های مقام معظم رهبری برای تقویت شوراهای اسلامی
۳۱	نتیجه‌گیری
۳۲	منابع و مأخذ

راهکارهای تقویت شوراهای اسلامی شهر و روستا از نگاه رهبر معظم انقلاب

خلاصه مدیریتی

سال ۱۳۷۸، نظام جمهوری اسلامی ایران در راستای تکمیل زنجیره دولت‌سازی، شوراهای اسلامی شهر و روستا را برپایه تمرکززدایی امور از سطح ملی و با رویکرد تقویت مدیریت محلی تأسیس کرد. این نهاد به‌عنوان نهادی نوپا در اوایل دهه سوم انقلاب برای ارتقای سطح کارآمدی نظام اسلامی برپایه تعالیم اسلام، اهمیت دادن بیشتر به نقش مردم در ساختار تصمیم‌گیری و برای حل مشکلات محلی ایجاد شد.

مطابق قانون اساسی، هدف از تشکیل شوراهای شرکت دادن مردم در اداره امور محلی است. علاوه بر اینکه مردم در اعمال حاکمیت از طریق انتخابات ریاست جمهوری و مجلس شورای اسلامی نقش فعالی دارند به‌موجب قانون اساسی در اداره امور محلی نیز از طریق شوراهای و با انتخاب نمایندگان خود مسائل و مشکلات محلی خود را حل‌وفصل می‌کنند. با بررسی پنج دوره‌ای که از عمر شوراهای اسلامی شهر و روستا در ایران می‌گذرد، می‌توان گفت شوراهای با مشکلات و چالش‌های جدی در رسیدن به این هدف مواجه شده‌اند. بنابراین تلاش برای تقویت و رفع مشکلات شوراهای اسلامی می‌تواند موجبات تقویت ساختار حکمرانی را در کشور فراهم کند. بدون شک بررسی بیانات رهبر معظم

انقلاب اسلامی درباره شوراهای اسلامی شهر و روستا می‌تواند نقش ارزنده‌ای در ارتقای مردم‌سالاری محلی، تقویت این نهاد مردمی و رفع مشکلات و چالش‌های آن داشته باشد. گزارش پیش‌رو تلاش دارد تا با بررسی بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، ضمن تبیین فلسفه تشکیل نهاد شوراهای اسلامی، اصول و زمینه‌های لازم برای تقویت این نهاد را ارائه دهد.

مطابق با بیانات مقام معظم رهبری، شوراها؛ نهادی برگرفته از اسلام است که در راستای تحقق برخی اصول قانون اساسی با تقویت نقش مردم در ساختارهای تصمیم‌گیری برای حل عمل‌گرایانه مشکلات عینی و مشخص در شهر و روستا تشکیل شده است. بر این اساس برای ارائه عملکرد مطلوب و موفقیت شوراهای اسلامی ضرورت دارد تا اقدام‌های مهمی به قرار زیر صورت گیرد:

عدم سیاسی‌کاری در شورا: دخالت جناح‌بندی‌ها و انگیزه‌های حزبی، گروهی، شخصی و طایفگی در انجام وظایف توسط اعضای شورا، زهر مهلکی است که شوراها را از کار می‌اندازد و آن را کم سود و گاه زیان‌بخش می‌سازد.

انتخاب شهرداران / دهیاران متعهد و متخصص: ملاک گزینش شهرداران و دهیاران باید امانت و دین‌داری، کفایت و کارآمدی و حسن سلوک با مردم باشد. بنابراین دخالت مسائل جناحی و اختلاف‌های سیاسی در انتخاب شهردار موجب می‌شود تشتت و چنددستگی بر شورا حاکم شود که قطعاً بر عملکرد شوراها تأثیر خواهد گذاشت.

تعامل و نظارت بر شهردار و شهرداری: اگرچه مطابق قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران اعضای شورا می‌باید بر شهرداری و سازمان‌های تابعه آن نظارت داشته باشند اما این مسئله به معنای ایرادگیری و ایجاد اختلال

نیست بلکه نظارت به معنای تعامل، مراقبت و کنترل است تا فرایند امور بهتر پیش برود. مبارزه با فساد و رشوه‌خواری در سطح محلی: یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که می‌تواند فرایند تمرکززدایی را با چالش مواجه کند وجود فساد در نهاد شورا و شهرداری است. بروز فساد، اعمال متخلفانه و سوءاستفاده از موقعیت می‌تواند آثار بسیار مخربی بر جامعه تحمیل و موجبات تضرر جدی منافع عمومی را ایجاد کند. تأکید بر شفاف‌سازی هزینه‌ها و بودجه‌های شهرداری، مقابله با رشوه‌خواری، پرهیز از تجملات و ... می‌تواند نقش مهمی در مبارزه با فساد در نهادهای مدیریت محلی داشته باشد.

روش علمی برای اداره شهر: یکی از مسائل مورد تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی به‌کارگیری متخصصان و کارشناسان و استفاده از روش‌های علمی برای مدیریت شهر است. اگر نهادهای محلی بر مبنای روش‌های علمی و اصولی مدیریت شوند، پیشرفت، انسجام و ثبات محلی بیشتری به‌وجود می‌آید.

پیش‌بینی منبع درآمدی سالم و پایدار: تأمل در بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله العالی) طی سال‌های گذشته بیانگر آن است که ایشان تأکید ویژه‌ای بر کسب درآمدهای سالم و پایدار، حمایت از محیط زیست و جلوگیری از ساخت‌وسازها در ارتفاعات و لزوم مقابله با تبدیل اراضی طبیعی به ساختمان داشته‌اند.

توجه به مختصات شهر اسلامی: یکی از موضوع‌های مورد توجه در سخنان رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با مدیران شهری در ادوار مختلف، در نظر گرفتن ویژگی‌های شهر اسلامی، معماری و مباحث فرهنگی و هویتی در قوانین و سیاستگذاری‌هاست.

مطابق با بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی، ضرورت دارد مجلس شورای اسلامی، شوراهای اسلامی شهر و روستا به‌ویژه شورای عالی استان‌ها اصول زیر را در

تصمیم‌گیری‌های خود مدنظر داشته باشند:

- تجربه پنج دوره گذشته این واقعیت را به اثبات رسانده که سیاست‌زدگی و اختلاف‌های جناحی یکی از عوامل اصلی ضعف شوراهاست که موجب می‌شود تصمیم‌گیری در غیاب عقلانیت براساس منافع مقطعی و محدود اتخاذ شود. بنابراین ضرورت دارد مجلس شورای اسلامی با اصلاح قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران، اعضای شوراها را از ورود به رقابت‌های سیاسی و جناحی طی دوره فعالیت خود بازدارد.

- انتخاب شهردار یکی از موضوع‌هایی است که قابلیت ایجاد شکاف بین اعضای شورا، تزلزل مدیریتی در سطح شهر، تشدید ارتباط رانت‌جویانه و دور شدن شوراها از کارکرد و رسالت اصلی خودش را دارد. بنابراین تغییر نحوه انتخاب یا سخت‌تر شدن برکناری شهرداران از طریق اصلاح معیار حدنصاب آرای لازم می‌تواند کمک‌کننده باشد. همچنین حضور شهروندان و رسانه‌ها در جلسات شورا به خصوص زمان سؤال یا استيضاح شهردار ضروری است تا احیاناً تبانی بین اعضا یا با شهردار رخ ندهد و مردم و رسانه‌ها ارزیابی و قضاوتی مبتنی بر شواهد متقن برای عملکرد مدیریت شهری و ابقا یا استعفای مدیران آن داشته باشند. در این صورت شهردار و اعضای شورا به دلیل احتمال بازخوردهای عمومی تلاش می‌کنند تا حد امکان بر مبنای نظرهای کارشناسی شده و مستدل سخنان خود را بیان کنند.

- اعضای شوراها علاوه بر سازوکارهای پاسخگویی تعبیه شده در قانون، می‌باید به شهروندان نیز پاسخگو باشند. هر شهروند حق دارد از جزئی‌ترین اطلاعات مدیریتی سازمان عمومی آگاهی یابد و مدیران عمومی وظیفه دارند تا فرایند اداری را به صورت روشن برای مردم بازگو کنند. به همین دلیل است که در بند «۳۲» ماده (۸۰) قانون شوراها، آنها موظف شده‌اند در پایان هر سال مالی صورت بودجه و هزینه خود را جهت

اطلاع عموم منتشر کنند و نسخه‌ای از آن را برای بررسی به شورای شهرستان و استان ارسال کنند. اما این مسئله آنچنان که باید و شاید از سوی شوراهای اسلامی کشور جدی گرفته نمی‌شود که ضرورت دارد عملکردهای مالی به زبانی ساده به گونه‌ای که همه جزئیات و مطالب مهم منتقل شود این ماده قانونی اجرایی شود.

- پیش‌بینی راهکارهایی جهت اصلاح نظام درآمدی شهرداری‌ها برای مدیریت بهینه شهر ضروری است. از جمله این راهکارها می‌توان به اختصاص بخشی از درآمدهای مالیاتی به شهرداری‌ها، وضع عوارض و مالیات‌ها متناسب با نیاز شهرداری و وضعیت اقتصادی کشور، اتخاذ الگوی مطلوب حکمرانی کارآمد شهری مبتنی بر شفافیت، پاسخگویی و مسئولیت‌پذیری، افزایش مشارکت و حمایت‌های مردمی، بهره‌گیری از کسب‌وکارهای کوچک اقتصاد محلی، تأکید بر سرمایه‌گذاری مولد و ... اشاره کرد.

- یکی از مؤلفه‌های مهم برای موفقیت سیستم مدیریت شهری، نحوه کنترل و تعادل‌بخشی نهادهای محلی برای جلوگیری از ایجاد انحصار قدرت است؛ بر این اساس نحوه تنظیم ارتباط شورا و شهردار بسیار حائز اهمیت است. سازوکار نظارت اعضای شورا باید به گونه‌ای باشد که با افزایش شفافیت، کارآمدی و کاهش فساد حاصل شود. پیش‌بینی محدوده قدرت اعضای شوراها، عدم دخالت آنها در انتصابات و به‌کارگیری نیروها، شفافیت رویه‌ها، نظارت‌ها و مسئولیت‌ها در زمینه طرح‌ها، قراردادهای و مناقصه‌ها بسیار مهم است.

- معماری‌های شهری در سال‌های گذشته بدون توجه به حفظ هویت تاریخی و اسلامی شهر و حفظ مراکز قدیمی بوده است. بنابراین ضرورت دارد شوراها و شهرداری به مختصات و ویژگی‌های شهر اسلامی توجه کرده و خدمات شهری را در جهت تأمین این مقصود به کار گیرند. در شهر اسلامی؛ عدالت در تقسیم خدمات شهری، تأمین آرامش روحی و

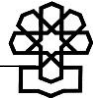
امنیت معنوی، ظهور و اعتلای مظاهر اسلامی و انقلابی، عمران و آبادی و زیبایی، حفظ طبیعت و صفای طبیعی همه با هم باید مورد توجه قرار گیرد.

- در جهان امروز طرح پرسش‌های نو و مسائل پیچیده و چندوجهی در حوزه‌های مختلف، نهادهای سیاستگذار را ناگزیر از اقدام برمبنای کار کارشناسی و علمی ساخته است. سازمان‌ها بدون داشتن دانش و آگاهی لازم نمی‌توانند به اداره امور مربوط به شهر به‌طور مؤثر بپردازند.

مقدمه

در دنیای امروز، ماهیت و نحوه عملکرد دولت‌ها با پیچیده‌تر شدن اداره امور و حل مشکلات جامعه دچار تغییر شده است. هم‌زمان مردم نیز تمایل بیشتری برای حضور در جامعه و مشارکت در مسائل سیاستی پیدا کرده‌اند. از این‌رو ساختار اداری، مدیریتی و مسئولیت دولت از قالب سنتی خود (حفظ امنیت و نظم عمومی، اخذ مالیات و ...) فراتر رفته و به‌سوی برنامه‌ریزی برای سرعت‌بخشی پیشرفت حرکت کرده است. در راستای این تغییر و تحولات، نیاز به پیاده‌سازی اصلاحاتی در سازمان‌دهی فضایی و تفکیک سرزمین به واحدهای کوچک‌تر از لحاظ اداری به‌منظور اداره کارآمدتر امور احساس شد. به همین دلیل امروزه ایجاد نهادهای محلی برای اداره امور اهمیت زیادی پیدا کرده است.

اکنون بسیاری در سراسر جهان پذیرفته‌اند حکمرانی محلی سطحی از مردم‌سالاری است که بهترین فرصت را برای شهروندان فراهم می‌آورد تا در تصمیماتی که برای کل جامعه اتخاذ می‌شود، مشارکت فعال و مستقیم داشته باشند. بنابراین حکومت محلی صرفاً یک دستگاه اداری

شهری برای جمع‌آوری مالیات و عرضه خدمات ضروری مانند آموزش، مدیریت آب و فاضلاب، حمل‌ونقل یا تأمین مسکن نیست بلکه نهادهای محلی به‌درستی اصلی‌ترین بنیان تحقق مردم‌سالاری پایدار و باکیفیت در کل کشور است. مردم‌سالاری محلی نیرومند، سنگ بنای مردم‌سالاری سالم و قدرتمند در سطح ملی است (Sisk, 2008: 1). تأکید بر مردم‌سالاری محلی بر مبنای تمرکززدایی از وظایف و اختیارات دولت‌ها شکل گرفته است. هدف از تمرکززدایی، تسهیل و تقویت مشارکت جامعه در تصمیم‌گیری و سیاستگذاری در سطوح مختلف در راستای افزایش کارآمدی، پاسخگویی و شفافیت است.

عدم تمرکز در اداره امور عبارت است از گرفتن و انتقال بخشی از اختیارات و صلاحیت‌های قوه مرکزی به مقامات کم‌وبیش مستقل دیگری که صلاحیت این مقامات در ابعاد جغرافیایی یا تخصصی در مقایسه با مقامات مرکزی کمتر است (ابوالحمد، ۱۳۵۳: ۱۲۹ و طباطبائی مؤتمنی، ۱۳۸۴: ۵۸). در واقع محتوا و مبنای اصلی مفهوم عدم تمرکز این است که به یک جامعه انسانی که در داخل جامعه بزرگ‌تر قرار دارد، مسئولیت داده شود تا امور مخصوص به خود را مستقیماً اداره کند. همچنین تمرکززدایی به اختیار عمل نسبی حکومت‌های محلی در زمینه تعیین اهداف، تدارک منابع و اداره و اجرای سیاست‌های عمومی اشاره دارد.

بر مبنای ساختار تمرکززدایی، هرچه فاصله بین تصمیم‌گیرندگان و جوامعی که این تصمیم‌گیرندگان به آنها خدمت می‌کنند کمتر باشد، سیاستگذاران آگاهی بهتر و بیشتری از ترجیح‌ها و نیازهای مردم این جوامع خواهند داشت. آنها همچنین با قابلیت‌ها، مختصات و شرایط محلی آشنایی بهتری دارند و مردم نیز به دلیل نزدیکی بیشتر به مسئولان نهادهای محلی، بیشتر از کارها و اقدام‌های مسئولان و مقامات اطلاع دارند و می‌توانند از

کیفیت ارائه خدمات در مناطق دیگر به عنوان یک معیار عملکرد برای ارزیابی استفاده کنند. در صورت پیش‌بینی سازوکارهای نظارت اداری و اجتماعی، مسئولان نهاد محلی به خاطر کیفیت خدماتی که ارائه می‌دهند در مقایسه با مسئولان سطح ملی بیشتر به رأی‌دهندگان محلی پاسخگو خواهند بود.

البته در سیستم عدم تمرکز اداری، ارجحیت با منافع عمومی و ملی است و واگذاری اختیارات مبتنی بر اداره امور محلی به نهادهای محلی به جهت آگاهی آنها از مقتضیات محل و به دنبال آن رفع نیازهای محلی است. حال اگر واگذاری اختیارات به نهادهای محلی از طرف دولت مرکزی باعث از بین رفتن وحدت حقوقی و شکل حکومت شود به نحوی که نهادهای مذکور از حدود وظایف و اختیارات و صلاحیت‌های خود تجاوز کنند و موجبات لطمه به حاکمیت ملی را فراهم سازند، منافع عمومی و ملی ایجاب می‌کند که برای حفظ حاکمیت ملی از اقدام‌های مذکور جلوگیری به عمل آید. قیومیت اداری و نظارت بر نهادهای منتخب مردم در سیستم عدم تمرکز وسیله مناسبی است تا از تخلفات و تجاوزات نهادهای مذکور ممانعت به عمل آید (جوپانی یزدلی، ۱۳۸۲: ۳۶).

در ایران، تشکیل شوراهای محلی بلافاصله پس از پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷ مورد توجه جدی برخی مقامات عالی نظام سیاسی قرار گرفت. امام خمینی (ره) در تاریخ ۷ اردیبهشت ۱۳۵۸ در جمع دانشجویان و دانش‌آموزان سنندج ضمن اشاره به اینکه کارهای هر منطقه باید محول به آن منطقه شود بر ضرورت تشکیل شوراها تأکید کردند. امام (ره) در این باره می‌فرماید: «قضیه اینکه کارهای هرکسی به خودش باید ... هرجایی به خودش، این جزء برنامه‌های اسلام است و بنای ما هم بر همین هست. نه تنها شما، هر جا، در هر استانی، در هر جایی که هست، همان طوری که از اول قانون هم همین

معنا بوده است، باید شوراهای ولایتی باشد. اینها باید بشود و می‌شود و درصدد هستند. الآن مشغول طرح‌ریزی آن هستند که شما برای خودتان، مسائل خودتان باشد. انتخابات مال خودتان باشد؛ خودتان انجام بدهید. کارهایتان محول به خودتان باشد. نه تنها شما؛ خراسان هم همین‌طور، اصفهان هم همین‌طور، همه‌جا همین‌طور. این شوراها باید همه‌جا باشد و هر جایی خودش اداره کند خودش را. این، هم برای ملت خوب است، هم برای دولت خوب است. دولت نمی‌تواند همه‌جا را خودش تحت نظر بگیرد؛ وقتی محول کرد کار را به خود مردم، مردم در منطقه‌ای که هستند برای خودشان دلسوزتر هستند، بهتر اطلاع دارند به احتیاجات خودشان. اینها یک برنامه‌هایی است که در دست اجراست. گمان نکنید که حالا این برنامه‌ها در جای دیگر پیاده شده و شما محروم مانده‌اید؛ چنین گمانی نکنید...»^۱

یکی دیگر از مقامات که بر شوراها تأکید داشت آیت‌الله سید محمود طالقانی بود که نقش مهمی در ورود ایده محلی کردن اداره امور به ساختارهای حقوقی و اداری نظام جدید داشت. او شورا را یک اصل مترقی می‌دانست و بر این اعتقاد بود که از منظر قرآن و از نظر اسلام، باید نهادی شورایی باشد و هر ده‌کده و هر گروهی باید در کارشان شورا داشته باشند (میرابوالقاسمی، ۱۳۸۲: ۱۹۱). با وجود تأکید مقامات و شخصیت‌های سیاسی، برگزاری اولین انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا در سال ۱۳۷۷ صورت گرفت؛ در واقع اجرایی شدن فصل هفتم قانون اساسی با وقفه‌ای حدوداً ۲۰ ساله مواجه شد.

تبلور اهمیت تشکیل نهادهای محلی را در قانون اساسی نیز می‌توان مشاهده کرد. قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با ابتنا به متون شرعی، شوراها را از ارکان

۱. مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (س). امام خمینی: شوراها باید همه‌جا باشد. دسترسی در: <https://b2n.ir/t48079>

تصمیم‌گیری و اداره کشور قلمداد می‌کند (اصل هفتم) و فصل هفتم یعنی از اصل یکصد تا یکصد و هفتم به شوراها اختصاص یافته است. صرف‌نظر از اهمیتی که قانون اساسی به شوراها و نقش آنها در اداره امور کشور قائل است، صرف تخصیص چند اصل از اصول قانون اساسی به آنها که به‌ندرت در قوانین اساسی سایر کشورها به چشم می‌خورد نشان از جایگاه رفیع این نهادهای مردمی دارد (هریسی‌نژاد، ۱۳۸۹).

از تجربه ایجاد شوراهای اسلامی در کشور کمی بیش از دو دهه نمی‌گذرد. رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیاناتی که درباره شوراهای اسلامی داشته‌اند همیشه بر این امر تأکید داشته‌اند که «این تجربه نو به دلایلی همچون سرگرم شدن به مسائل غیر لازم، برخورد سیاسی با موضوعات و یا اختلافات داخلی شوراها، به شکست کشیده نشود؛ زیرا اگر تجربه شوراها با ناکامی مواجه شود، جامعه و کشور، ضرر بسیار بزرگی متحمل خواهد شد»^۱.

بنابراین باید اذعان داشت شوراها؛ نهادی نوپا و جدیدالتأسیس به حساب می‌آیند که بدون شک زمان می‌برد تا در سیستم اداری فعلی به تعامل و هماهنگی مناسبی با نهادهای دیگر دست یابند. این موضوع فقط در مورد نهاد شوراها صدق نمی‌کند؛ بلکه درباره هر پدیده اجتماعی جدید چنین مشکلی صادق است. نهادهای شکل‌گرفته اجتماعی برای اینکه بتوانند عنصر جدیدی را در کنار خود جای دهند و با آن به تعامل بپردازند نیازمند زمان و فرهنگ‌سازی می‌باشند.

با این توضیحات، تلاش برای تقویت و رفع مشکلات شوراهای اسلامی می‌تواند موجبات تقویت ساختار حکمرانی را در کشور فراهم کند. بدون شک بررسی بیانات رهبر

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۷). دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=18408>

معظم انقلاب اسلامی درباره شوراهای اسلامی شهر و روستا می‌تواند نقش ارزنده‌ای در این مسیر و ارتقای مردم‌سالاری محلی و رفع مشکلات و چالش‌های آن داشته باشد. گزارش پیش‌رو تلاش دارد با بررسی بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) ضمن تبیین فلسفه و جایگاه تشکیل نهاد شوراهای اسلامی، الزامات تقویت این نهاد را ارائه دهد. به همین دلیل بعد از احصا و جمع‌آوری بیانات معظم‌له درباره موضوع شوراهای اسلامی کشور اقدام به کدگذاری، موضوع‌ها و مسائل کلیدی انجام گرفت و ضمن رتبه‌بندی آنها تلاش شد دغدغه‌ها و محورهای مورد تأکید ایشان در راستای ارتقای جایگاه و عملکرد این نهاد احصا و استخراج شود.

ویژگی‌های نهاد شوراها در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی

توصیف رهبر معظم انقلاب اسلامی از شوراها مبتنی بر نگاه اسلامی به این نهاد است که برپایه آموزه‌های دینی و حفظ ارتباط با مردم و حل مشکلات آنها ایجاد شده است. مهم‌ترین مؤلفه‌هایی که رهبر معظم انقلاب اسلامی در توصیف نهاد شوراها به آن اشاره دارند به‌قرار زیر است:

نهادی برگرفته از اسلام: شوراها به‌عنوان تجلی بارز اراده مردم در تمشیت و سامان‌دهی امور محلی نقش اساسی دارند. وجه بارز الگوی حکومتی آرمانی اسلامی، رابطه عمیق و درهم‌تنیده حکومت و مردم است که در آن حکومت و حاکم اسلامی ضمن اتکا بر مشروعیت الهی و تکفل هدایت جامعه به‌سوی تحقق کمال معنوی و رفاه مادی؛ الگوی حکمرانی خود را بر مبنای مشارکت و نظارت مداوم مردم طراحی و اجرا کرده و خودگردانی و استقلال مردم در امور

شخصی و عمومی غیر حاکمیتی را به رسمیت می‌شناسد (جوادی آملی، ۱۳۹۳).

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران با الهام از کلام وحی در سوره‌های مبارکه شوری و آل عمران آیات ۳۸ و ۱۵۹ و در فصل هفتم به‌طور مستقیم به شوراها و راهبردهای مهم و بنیادین تشکیل و اداره آنها پرداخته است.

شوری، چهل و دومین سوره قرآن است که در مکه نازل شده است. نام‌گذاری این سوره به دلیل آیه ۳۸ است که مسلمانان را دعوت به مشورت در امور می‌کند. در این آیه آمده است: «وَأَنذِينَا اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ»، «و نماز را بر پا داشته‌اند»، (وَ أَقَامُوا الصَّلَاةَ)، «و کار آنها به طریق شوری و مشورت در میان آنها صورت می‌گیرد» (وَ أَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ) «و از آنچه به آنها روزی داده‌ایم، در راه خداوند انفاق می‌کنند»، (وَ مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ).

علامه سید محمدحسین طباطبایی درباره این آیه می‌گوید: در جمله «و امر هم شوری بینهم» به ویژگی مهم و بنیادی مؤمنان اهل رشد و عمل اشاره شده بدین صورت که آنان در به دست آوردن اندیشه صحیح و دیدگاه جامع و متقن به صاحبان عقل و اندیشه و خرد مراجعه می‌کنند و ضمن جمع‌آوری همه دیدگاه‌ها، بهترین آنها را گزینش و تبعیت می‌کنند و در واقع این آیه با آیه «وَالَّذِينَ يَسْتَمْعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ» نزدیک است و راه رسیدن به بهترین راه‌های موجود در هر عرصه‌ای برای دستیابی به واقعیت مشورت است: چراکه «و مانشاور قوم الاو فقوا حسن ما فی ضمیر هم» هیچ قومی در کارهایشان با یکدیگر مشورت نکردند مگر آنکه به بهترین راه‌های موجود دست یافتند (احمدی، ۱۳۸۳: ۸۷).

در آیه ۱۵۹ سوره آل عمران نیز آمده است: «فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظًا لَّانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ

فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ». در سفارش پیامبر با اهل ایمان «بر آنان ببخشای و برایشان طلب آمرزش کن و در امور با ایشان مشورت نما و آنگاه که تصمیم گرفتی توکل بر خدا کن که خداوند توکل کنندگان را دوست دارد.»

با تأمل در آیه ۱۵۹ سوره آل عمران می توان به نکاتی در خصوص موضوع شورا از جمله تأکید بر اهمیت و فواید و آثار شورا و ترغیب به مشاوره با افراد مؤمن و متخصص و مورد اعتماد برای حل و فصل مشکلات و معضلات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی پی برد. به طور کلی مفهوم شورا و مشارکت؛ نشان دهنده همکاری و همفکری برای تدبیر زندگی اجتماعی مردم است.

حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) نیز در بیاناتشان در تاریخ ۱۳۷۸/۳/۴ بر جنبه مذهبی و دینی شوراهای اسلامی تأکید دارند. ایشان در این باره می فرمایند: «اسلام در ضمن اینکه احکام الهی و اراده الهی را در هدایت و صلاح انسان ها دارای کمال تأثیر می داند، اراده انسان، حضور انسان و حضور آحاد مردم را هم در همه کارها پیش بینی کرده است. یک نمونه آن همین مسئله شورا است. خدای متعال در علائم مؤمنین می فرماید: «و امرهم شوری بینهم»؛ کارهایشان را با مشورت انجام می دهند. البته مشورت، با شکل های مختلفی ممکن است انجام گیرد؛ این هم یک شکل از اشکال مشورت است. در داخل شهر و در داخل بخش، می نشینید و باهم مشورت می کنید؛ نقص های موجود و مشکلات موجود و آن چیزهایی را که مربوط به شوراهاست - البته ممکن است نقص هایی هم باشد که به وظایف شوراها مربوط نشود - رسیدگی و به آنها عمل می کنید؛ مثل این است که سرتاسر پیکر ایران اسلامی بزرگ، با نبض خون تازه انقلابی و اسلامی میزند و حرکت می کند. مسئولان و شوراهای هر شهر و روستا، برای رفع مشکلات مردم، در همان شهر و روستا فکر می کنند. این خیلی فرصت خوبی است.

پس با نام و یاد خدا، برای خدمت به خلق خدا نیت کنید»^۱.

نهادی جهت تحقق قانون اساسی: شوراها؛ مجموعه‌ای از نمایندگان منتخب مردم هستند که با برخورداری از اختیارات رسماً به اداره بخشی از حوزه انتخابیه خود می‌پردازند. این همان مفهوم موردنظر قانون اساسی (فصل هفتم) و قانون تشکیلات شوراهای اسلامی کشور است که امروزه در قوانین اساسی بسیاری از کشورهای جهان نیز مندرج است (ایرانی، ۱۳۷۶: ۱۵).

رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیاناتی که در دو دهه اخیر درباره شوراها داشته‌اند بر این موضوع که تشکیل شوراها به‌عنوان نهادی برای تحقق کامل قانون اساسی بوده تأکید داشته‌اند. حضرت آیت‌الله خامنه‌ای شوراهای اسلامی شهر و روستا را از افتخارات نظام جمهوری اسلامی ایران و نهادی برخاسته از آرا و دیدگاه‌های مختلف و خواست مردم^۲ معرفی می‌کنند. از این رو باید اذعان داشت که با انتخابات شوراها یک نهاد دیگر برای خدمت به مردم تأسیس شد و یک گام دیگر به تحقق کامل قانون اساسی مرفقی جمهوری اسلامی ایران برداشته شد.^۳

نهادی برپایه اهمیت دادن به نقش مردم: هدف از تشکیل شوراها شرکت دادن مردم در اداره امور از پایین‌ترین سطح جامعه تا بالاترین سطح آن (از ده، شهر، بخش، شهرستان تا کشور) است تا مردم به اداره امور شهر و محلی که در آن زندگی می‌کنند، علاقه‌مند

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). بیانات در دیدار مسئولان شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=2949>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۹۰). رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی استان‌ها: هر اقدامی که موجب خوشحالی دشمنان و ناراحتی دوستان شود، مذموم است. دسترسی در: <https://www.leader.ir/fa/content/8030/www.leader.ir>

۳. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

شوند و نسبت به آن احساس مسئولیت کنند. علاوه بر این، از این طریق زمینه بحث و گفتگو در سطح محلی و ملی برای همه افراد و گروه‌ها فراهم می‌شود و مسائل و مشکلات اجتماعی به روشنی مطرح و برای آنها راه‌حل‌های مناسب و سازنده پیدا می‌شود (طباطبایی مؤتمنی، ۱۳۸۱: ۹۸).

اصل ایجاد شوراهای اسلامی شهر و روستا در قانون اساسی، نشان‌دهنده اهتمام نظام جمهوری اسلامی ایران به مجموعه متنوع فکرها، مشورت‌ها و دیدگاه‌ها در اداره امور کشور است و این موضوع، نقطه مقابل نظام‌های ارتجاعی و استبدادی است. بنابراین شوراها از مظاهر مشارکت مردمی و برای تسهیل امور مردم است^۱ و افتخار جمهوری اسلامی ایران این است که از روز اول، آراء، افکار و خواست مردم، مورد توجه جدی قرار گرفته است.^۲

نهادی جهت حل مشکلات مردم: از دیدگاه رهبر معظم انقلاب اسلامی، شوراها؛ نهادی برای حل مشکلات مردم هستند. بنابراین بنیاد آن بر حل عمل‌گرایانه مشکلات عینی و مشخص مردم در شهر و روستاست و هدف آن راحت‌تر و اخلاقی‌تر کردن زندگی شهروندی است.^۳

براساس تعالیم دین مبین اسلام، هیچ عبادتی بالاتر از خدمت به مردم نیست و وظایفی که برای شوراها در قانون ذکر شده اگر به‌طور کامل به انجام برسانند، بسیاری از مشکلات جاری مردم برطرف خواهد شد و این موارد را قانونگذاران با دقت در قانون

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

۲. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۰). دیدار اعضای شورای عالی استان‌ها و شهرداران مراکز استان‌ها با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=12346>

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۶). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت آغاز به‌کار سومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا. دسترسی در: <https://b2n.ir/q54333>

اساسی و در قانون عرفی معین کرده‌اند.^۱ بنابراین انتخابات شوراهای از این جهت مهم است که کار روزمره مردم متوقف به آن است.^۲

به دلیل اهمیت این نهاد اجتماعی است که رهبر معظم انقلاب اسلامی همیشه بر تشکیل شوراهای اسلامی قوی و کارآمد اشاره و در بیاناتشان بر شناخت، رأی‌دهی آگاهانه، انتخاب افراد دلسوز، متدین و کارآمد و ... تأکید داشته‌اند. به عبارتی بهتر «اگر انسان‌های صالح، کارآمد، بانشاط، مؤمن، نجیب و امین در انتخابات شوراهای انتخاب شوند، خیال مردم از لحاظ مسائل جاری روزمره زندگی - که با آن سروکار دارند - راحت خواهد شد».^۳ بنابراین اگر مردم عادت کنند که برای اداره امور روزمره شهری یا روستایی خودشان، کسانی را با شناخت انتخاب کنند هم به پیشرفت امور کشور و هم به آشنا شدن مردم با وظایفی که بر عهده آنهاست خیلی کمک خواهد کرد.^۴

توصیه‌های مقام معظم رهبری برای تقویت شوراهای اسلامی

بررسی بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی بیانگر آن است که ایشان برای تشکیل شوراهایی کارآمد بر عواملی مانند عدم سیاسی‌کاری شوراهای، انتخاب شهردار قوی، به‌کارگیری

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۸). دیدار رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار مسئولان شوراهای اسلامی شهرها و بخش‌ها و مدیران اجرایی برگزاری انتخابات شوراهای. دسترسی در: <https://b2n.ir/x27189>

۲. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۲). اهمیت شوراهای اسلامی شهر و روستا. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22353>

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۵). دیدار اجتماع بزرگ و پرشور مردم سمنان با رهبر معظم انقلاب اسلامی. دسترسی در: <https://b2n.ir/g36946>

۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۷). دیدار جمعی از مدیران مسئول و سردبیران نشریات دانشجویی با رهبر معظم انقلاب اسلامی. دسترسی در: <https://b2n.ir/t01219>

مدیران سالم در مدیریت شهری، تعامل شورا در عین نظارت بر شهردار و شهرداری، مبارزه با فساد و رشوه‌خواری، روش علمی برای اداره شهر، پیش‌بینی منابع درآمدی پایدار، تعامل مستقیم مدیران شهری با مردم، شفاف‌سازی هزینه بودجه، توجه به مختصات شهر اسلامی و ... تأکید داشته‌اند.

عدم سیاسی‌کاری شوراها

یکی از الزامات و پیش‌شرط‌های تشکیل شوراهای قوی این است که از مسائل و حواشی سیاسی روزمره فاصله بگیرند. وظیفه شوراهای اسلامی کشور، اداره امور شهرها و روستاها و رسیدن به مشکلات مردم در محدوده وظایف خودشان است و وارد شدن به اختلاف‌های بین جناح‌ها و احزاب سیاسی موجب می‌شود که این نهاد مردمی درگیر مسائل بیرونی شود و از کارآمدی فاصله بگیرد. بررسی بیانات مقام معظم رهبری بیانگر آن است که ایشان در ادوار مختلف بر عدم ورود شوراهای اسلامی به درگیری‌های حزبی و جناحی تأکید داشته‌اند:

- شوراها را محل تسویه حساب حزبی، جناحی و بانندی قرار ندهید؛ بگذارید شوراها برای مردم کار کنند.^۱

- دخالت جناح‌بندی‌ها و انگیزه‌های حزبی، گروهی، شخصی و طایفگی در این وظیفه مهم، زهر مهلکی است که شوراها را از کار می‌اندازد و آن را کم سود و گاه زیان‌بخش می‌سازد.^۲

- مناقشات سیاسی و جناحی و ورود در هر اقدامی که اعضای شورای اسلامی را از اتحاد

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۱). بیانات در دیدار جوانان و دانشجویان سیستان و بلوچستان. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=8798>

۲. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۸۶). پیام به مناسبت آغاز به کار سومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/print-content?id=249>

عملی خود دور کند، برای شوراها مضر و نارواست.^۱

- کسانی که در شوراهای سراسر کشور انتخاب شده‌اند، ان‌شاءالله به وظایف خود عمل کنند و از جنجال و غوغاگری سیاسی و پرداختن به اموری که وظایف آنها نیست، پرهیز کنند.^۲

انتخاب شهردار کاردان و شایسته

انتخاب شهردار و دهیار یکی از وظایف کلیدی و مهم شوراهای اسلامی است. رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیاناتشان درباره شوراها، تأکید ویژه‌ای بر انتخاب شهردار کارآمد و شایسته داشته‌اند:

- در انتخاب شهرداران و دهیاران، مهم‌ترین خصوصیتی که باید رعایت شود، کاردانی و صلاحیت‌های دینی و انقلابی است. شوراهای اسلامی در این انتخاب مهم لازم است به امانت‌داری و تدین و توانایی اجرایی این برگزیدگان کمال اهتمام را بورزند.^۳

- شوراهای شهر و شهرداران سراسر کشور باید امانت‌دار «رأی، اعتماد، محیط زندگی و اخلاق و فرهنگ مردم» باشند که یکی از مصداق‌های مهم امانت‌داری رأی مردم، انتخاب شهرداران «امین، قابل اعتماد، باکفایت، پاک‌دامن، متدین، شجاع، ساده‌زیست، مردم‌دار و مقید به انضباط مالی» است.^۴

- درباره انتخاب مدیریت‌های شهر و روستا توصیه می‌کنم امانت و دیانت و کفایت

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت

آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۱). دیدار رئیس و نمایندگان مجلس خبرگان با رهبر

معظم انقلاب اسلامی. دسترسی در: <https://b2n.ir/a09773>

۳. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت

آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۱). دیدار منتخبان مردم در شورای شهر تهران با رهبر

انقلاب. دسترسی در: <https://b2n.ir/q77443>

اشخاص را ملاک‌گزینش قرار دهید. رفاقت‌های شخصی و حزبی و ملاحظات سیاسی به‌هیچ‌رو، نباید مجوز گزینش مدیران فاقد ملاک‌های اصلی شمرده شود.^۱

- سلامت بافت مدیران شهری بسیار مهم است؛ زیرا بی‌توجهی به این بافت موجب بروز مشکلات عدیده و تأثیرگذاری آنها بر زندگی روزمره مردم می‌شود.^۲

- ملاک‌گزینش {شهرداران و دهیاران} باید امانت و دین‌داری، کفایت و کارآمدی، نجابت و حسن سلوک با مردم باشد.^۳

تعامل در عین نظارت بر شهردار و شهرداری

یکی از مؤلفه‌های مهم برای موفقیت سیستم مدیریت شهری، نحوه کنترل و تعادل‌بخشی نهادهای محلی برای جلوگیری از ایجاد انحصار قدرت است؛ بر این اساس نحوه تنظیم ارتباط شورا و شهردار بسیار حائز اهمیت است. پیش‌بینی سازوکار شفاف در ارتباط و تعامل بین شورا و شهردار، نقش اساسی در کارآمدی و کاهش فساد دارد. در قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران نظارت شوراها بر شهرداری غالباً جنبه استصوابی و نظارت بر مقامات دولت مرکزی بیشتر جنبه اطلاعی دارد. تجربه ثابت کرده تنظیم روابط و سازوکارهای نظارت و تعادل‌بخشی بین دو واحد مدیریت شهری به‌درستی صورت نگرفته به‌گونه‌ای که امروز پیش آمدن اختلال بین نهادی در سطح شهر به امری رایج و متداول تبدیل شده است. این مسئله یکی از موضوع‌هایی

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۲). پیام به نشست منتخبان دومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا. دسترسی در: <https://b2n.ir/y23350>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۴). دیدار اعضای شورای اسلامی، شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/t73286>

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۶). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی به مناسبت آغاز به‌کار سومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا. دسترسی در: <https://b2n.ir/q54333>

بوده که به صراحت در بیانات رهبری مورد تأکید بوده است:

- برای کسب توفیق در وظایف شوراهای اسلامی، شرط اول آن است که اعضای شوراهای اسلامی هر شهر یا روستا در عمل با یکدیگر تفاهم و همدلی داشته باشند. بدون این شرط مهم، یقیناً این نهاد تازه تأسیس نخواهد توانست برای مردم منشأ خیر و صلاح گردد.^۱

- اگر بین خودتان بر سر چیزهای کوچک، دائم اختلاف‌ها وجود داشته باشد، یا بین شما و شهردار اختلاف‌هایی و سرگرمی‌ها و گرفتاری‌های گوناگون باشد، اجازه نمی‌دهد که به مسائل رسیدگی کنید.^۲

- به شهردار برگزیده خود کمک و فرصت دهید و از او مسئولیت و پاسخ بخواهید و در برابر کوتاهی‌ها یا کج رفتاری‌ها بی تفاوت نمانید و به وظیفه قانونی خود عمل کنید و این همه را از جنجال و غوغاگری که امروز متأسفانه بعضی به جد، طالب آنند، دور نگهدارید.^۳

- شورای اسلامی شهر تهران و مجموعه شهرداری باید با برادری و همکاری مبتنی بر منطق و قانون برای خدمت‌رسانی بیش‌ازپیش به مردم تلاش کنند.^۴

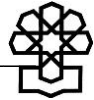
- {خطاب به اعضای شورای شهر تهران} شماها هستید که شهردار تهران را معین می‌کنید، انتخاب می‌کنید، بعد او را پشتیبانی می‌کنید، او را هدایت می‌کنید در آن سمتی

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۹). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/r/18306>

۳. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۴). دیدار اعضای شورای اسلامی و شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1363>

۴. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۴). دیدار اعضای شورای اسلامی و شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1363>

که لازم است.^۱

- مجموعه شورای شهر و شهرداری تهران باید با تعامل مناسب و دوستانه و انسجام و هماهنگی با یکدیگر و با مجموعه دولت و دستگاه‌های دولتی در جهت حل مشکلات اصلی کلان‌شهر تهران گام بردارند.^۲

- شورای اسلامی شهر باید علاوه بر نظارت بر شهرداری و هدایت آن، حمایت هم بکند و کارها براساس تفاهم، برادری و داشتن وظیفه مشترک به‌پیش رود.^۳

مبارزه با فساد و رشوه‌خواری

یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که می‌تواند فرایند تمرکززدایی را با چالش مواجه کند گسترش فساد در نهاد شورا و شهرداری است. بروز فساد، اعمال متخلفانه و سوءاستفاده از موقعیت می‌تواند آثار بسیار مخربی بر جامعه تحمیل و موجبات تضرر جدی منافع عمومی را ایجاد کند. ماده (۹۵) قانون تشکیلات، وظایف و انتخاب شوراهای اسلامی کشور و انتخاب شهرداران بر شفافیت، اطلاع‌رسانی و انتشار اطلاعات و تقویت پاسخگویی قانونی و اجتماعی تأکید داشته و همچنین محدودیت‌هایی در راستای عدم دخالت اعضای شوراها در امور شهرداری و مبارزه با فساد پیش‌بینی کرده است.^۴ رهبر معظم انقلاب اسلامی

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۲). اهمیت شوراهای اسلامی شهر و روستا. <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22353>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۶). دیدار اعضای شورای اسلامی، شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/e53731>

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۹۲). رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای شهر، شهردار و مسئولان شهرداری تهران: روحیه مدیریت جهادی در اداره شهر تهران و کشور حاکم باشد. دسترسی در: <https://b2n.ir/g80578>

۴. ماده (۹۵) - شوراهای موضوع این قانون یا هر یک از اعضای آنها حق ندارند در نصب و عزل کارکنان دهیاری‌ها، شهرداری‌ها و یا شرکت‌ها و مؤسسات وابسته به آنها دخالت نمایند یا به آنها دستور دهند و واگذاری مسئولیت اجرایی، عضویت هیئت‌مدیره و مدیریت عامل به اعضای شوراهای مذکور در دهیاری‌ها، شهرداری‌ها، شرکت‌ها و سازمان‌های تابعه ممنوع می‌باشد.

همیشه در بیاناتشان روی مبارزه با فساد و رشوه‌خواری در شهرداری تأکید خاص داشته که از جمله این موارد می‌توان به عبارات زیر اشاره کرد:

- در شهرداری، جلو سوءاستفاده مالی را بگیرید... با رشوه‌خواری در داخل شهرداری، به شدت مقابله کنید. رشوه، جزو بزرگ‌ترین گناهان است؛ جزو بزرگ‌ترین عوامل تخریب نظام‌های سیاسی دنیاست. هیچ‌کس هم وقتی می‌خواهد به کسی رشوه بدهد، نمی‌گوید که بدانید، این رشوه است دارم به شما تقدیم می‌کنم! نه، رشوه را لای زرورق‌های گوناگون می‌پیچند که ظاهراً رشوه نیست؛ ولی واقعش رشوه است! جلوی رشوه را به جدیت بگیرید.^۱

- با تجمل‌پرستی در هزینه‌های شهرداری، مقابله کنید. تجمل‌پرستی، اصلاً مطلوب و مقبول نیست. اسراف و زیاده‌روی در مخارج، مقبول نیست.^۲

- هرگونه مماشات با فساد و میدان دادن به آن، زیر پای خود شما را خالی و امکان ادامه کار را برای شما دشوار خواهد کرد. نگذارید در هیچ جای شهرداری فساد رخنه کند. البته کار دشواری است. شهرداری جایی است که انسان در آن با پول، با مردم، با مراجعان و با کسانی که حاضرند برای بعضی از مقاصد خود و لخرجی کنند، مواجه می‌شود. این‌طور

تصره «۱» - اعضای شوراهای مذکور و بستگان درجه یک آنها به هیچ‌وجه حق انجام معامله با دهیاری، شهرداری، سازمان‌ها و شرکت‌های وابسته به آن را نخواهند داشت و انعقاد هر نوع قرارداد با آنها ممنوع می‌باشد. در غیر این صورت ضمن لغو قرارداد و سلب عضویت دائم از شورا، پرونده به مراجع ذیصلاح ارسال می‌گردد.

تصره «۲» - هرگونه استفاده شخصی از اموال، دارایی‌ها و امکانات شوراها، دهیاری، شهرداری، مؤسسات و شرکت‌های وابسته توسط اعضای شوراها ممنوع می‌باشد. در صورت ارتکاب نسبت به بررسی آن در هیئت حل اختلاف استان اقدام خواهد شد.

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۹). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/r18306>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۹). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/r18306>

جاها خیلی باید مراقب بود...^۱.

- مقابله با فساد به‌ویژه در شهرداری بسیار دشوار است اما قاطع و مطمئن با رخنه فساد در درون شهرداری و با کسانی که می‌خواهند از شهرداری سوءاستفاده کنند، به مبارزه برخیزید و اجازه هیچ‌گونه سوءاستفاده‌ای را به هیچ‌کس ندهید.^۲

- شهرداری‌ها همواره در معرض افراد فرصت‌طلب و سودجو قرار دارند، اما ارتباط با مردم و دسترسی آسان آنان به مدیران شهرداری‌ها موجب می‌شود زمینه بسیاری از فرصت‌طلبی‌ها از بین برود.^۳

- شفاف‌سازی هزینه‌ها و بودجه‌های شهرداری، رعایت بیت‌المال، پرهیز از تجملات و تأثیر نگذاشتن گرایش‌ها و اختلاف‌نظرهای سیاسی بر کارها و خدمت به مردم حائز اهمیت است.^۴

روش علمی برای اداره شهر

یکی از مسائل مورد تأکید رهبر معظم انقلاب اسلامی درخصوص شوراها تأکید بر به‌کارگیری متخصصان و کارشناسان و استفاده از روش‌های علمی برای مدیریت شهر است. امروزه براساس نظرات کارشناسان و تجربیات جهانی این اجماع به‌دست‌آمده نهادهای محلی اگر بر مبنای روش‌های علمی و اصولی مدیریت شوند، انسجام و ثبات محلی بیشتری فراهم می‌کند و گروه‌های ذی‌نفع محلی را با هم سازگار و منافع مشترک آنها را

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۲). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای

شورای اسلامی، شهردار و مدیران شهری تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/p85148>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۲). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای

شورای اسلامی، شهردار و مدیران شهری تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/p85148>

۳. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۶). دیدار اعضای شورای اسلامی و شهردار و شهرداران

مناطق مختلف تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1523>

۴. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۶). دیدار اعضای شورای اسلامی و شهردار

و شهرداران مناطق مختلف تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: [https://farsi.khamenei.ir/news-](https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1523)

[content?id=1523](https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1523)

به هم نزدیک می‌کند. همچنین فرصت مشارکت شهروندان را به طرز شگفت‌آوری افزایش می‌دهد و موجب می‌شود که نقش فعالی در اداره امور محلی داشته باشند که در نهایت رضایت آنها را به دنبال دارد.

رهبر معظم انقلاب اسلامی در بیاناتی که به مناسبت‌های مختلف داشتند بر اتخاذ روش علمی برای اداره شهر، تعامل مستقیم و پاسخگویی مدیران به مردم، شفاف‌سازی بودجه و ... تأکید داشته‌اند. از جمله می‌توان به این موارد اشاره داشت:

- از علم و فکر و برنامه و اشخاص عالم استفاده کنید. هر چه می‌توانید، عقول صاحبان عقل را بر عقل خودتان بیفزایید و ذخیره عقلانی خود را تقویت کنید تا بتوانید کارها را انجام دهید.^۱
- باید در اداره شهر از روش‌های علمی و محققان برجسته دانشگاه‌ها نیز استفاده شود.^۲
- این‌گونه کارها (دیدار مستقیم شهردار و مسئولان شهری تهران با مردم) معمولاً زحمت دارد اما زحمت آن را به جان بخريد تا آثار نیک آن یعنی حل مشکلات مردم و رضایت آنان، پروردگار را خرسند سازد و پروردگار نیز بهترین پاداش‌های خود را به شما عنایت فرماید.^۳
- از آنجاکه شوراهای از مظاهر مشارکت مردمی و برای تسهیل امور مردم است، اعضاء محترم ارتباط دائمی خود با مردم و حضور در میان آنان و اطلاع از مشکلات آنان را وظیفه مستمر خود بدانند و دسترسی مردم را به خود، آسان سازند.^۴

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبري (۱۳۸۲). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضاء شورای اسلامی، شهردار و مدیران شهری تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/p85148>

۲. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۶). دیدار اعضاء شورای اسلامی و شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1523>

۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبري (۱۳۸۲). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضاء شورای اسلامی، شهردار و مدیران شهری تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/p85148>

۴. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

پیش‌بینی منابع درآمدی سالم و پایدار

یکی از پایه‌های شکل‌گیری نهادهای محلی پایدار، مستقل و توانمند، پیش‌بینی صحیح راه‌های کسب درآمد و بودجه‌های لازم برای مدیریت امور شهری است که متأسفانه در ایران این قاعده و اصل کمتر مورد توجه بوده است. بعد از اتمام جنگ و در اوایل دهه ۷۰ دوره فعال‌تر شدن مدیریت شهری و تلاش شهرداری‌ها برای خودکفا شدن و اداره امور شهرها در سطح محلی است که اجرای سیاست فروش تراکم مازاد در دستور کار قرار گرفت. فروش فضا در سطح شهر اگرچه منابع مالی فراوانی در اختیار شهرداری‌ها قرار می‌داد اما باید گفت جزء منابع درآمدی ناپایدار و ناسالم به حساب می‌آید که پیامدهای منفی و عوارض آن آسیب‌های فراوانی بر بافت و ساختار شهر تحمیل می‌کند. از جمله این تبعات می‌توان به فاصله گرفتن مبنای اقتصادی شهر از اقتصاد پویای تولیدی به اقتصاد سوداگری، رواج دلال‌بازی زمین و مسکن، به هم‌ریختگی سیمای شهری، گسترش ساخت‌وسازها حتی روی گسل‌های زلزله و مناطق پرخطر، از بین رفتن ایمنی شهرها، عدم تناسب گسترش فیزیکی شهر با زیرساخت‌های موجود، نقض اصول معماری اسلامی - ایرانی و ... اشاره کرد.

در حال حاضر نیز شهرداری‌ها، درآمد باثباتی ندارند و به همین دلیل درآمدشان در کوتاه‌مدت دچار نوسان است و استمرار ندارد. همچنین درآمدها آنها، مطلوب نیست؛ بدین معنی که وجه دریافتی از آن منبع به ساختارهای زیست‌محیطی و کالبدی شهر لطمه وارد می‌کند. البته در بند چهارم سیاست‌های کلی در امور شهرسازی ابلاغی مقام معظم رهبری بر «تأمین منابع پایدار برای توسعه و عمران و مدیریت شهری و روستایی با تأکید

بر نظام درآمد- هزینه‌ای و در چارچوب طرح‌های مصوب» تأکید شده است.^۱
حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) نیز همیشه بر قدر دانستن باغات و جلوگیری از ساخت‌وسازها در ارتفاعات تأکید داشته‌اند.^۲ تأمل در بیانات مقام معظم رهبری طی سال‌های گذشته بیانگر آن است که ایشان تأکید ویژه‌ای بر پیش‌بینی و کسب درآمدهای سالم و پایدار داشته‌اند.

- حالا گفتید که دولت، بناست کمک کند؛ چه بهتر. اگر دولت می‌تواند کمک کند، کمک کند، بسیار بهتر است؛ اما چنانچه دولت کمک نمی‌کند، شما اگر از یک راه قانونی معقول بی‌ضرر - که نتایج سوئی نداشته باشد - درآمدی کسب کردید، چه بهتر، بسیار هم خوب است. عوارض، چیزی است که باید مردم بدهند؛ اما اگر شما به قصد کسب درآمد، دست به کارهایی زدید که نمی‌توانید عوارض فرهنگی آن را از پیش، درست محاسبه کنید بسیار مضر است.^۳
- نباید برای افزایش درآمد شهرداری‌ها، از روش‌های غیرمعقول و مشکل‌آفرین نظیر تبلیغات شبه‌غربی و یا برج‌سازی‌های بی‌رویه و بی‌منطق استفاده شود، چراکه این‌گونه روش‌ها، آثار منفی فرهنگی - اجتماعی به دنبال می‌آورد.^۴

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۹). ابلاغ سیاست‌های کلی نظام در امور «شهرداری». دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=11270>
۲. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۲). دیدار شهردار و اعضای شورای اسلامی شهر تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=24963>
۳. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۹). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/r18306>
۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۹). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/r18306>

- مسئله معامله ابزارگونه با قانون - به تعبیر رایج، قانون‌فروشی - هم مشکل دیگری است که آن زمان هم بود و بنده هم بارها تذکر می‌دادم!^۱

توجه به مختصات شهر اسلامی

بررسی بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار با اعضای شوراها و مدیران شهری بیانگر آن است که یکی از دغدغه‌های ایشان توجه به در نظر گرفتن مباحث فرهنگی و هویتی و ویژگی‌های شهر اسلامی در قوانین و سیاستگذاری‌هاست. از جمله این ویژگی‌ها می‌توان به در نظر گرفتن عدالت در تقسیم خدمات شهری، تسهیل زندگی مردم در امور مرتبط با شهرداری، نگاه عدالت‌گستر به محله‌ها، معماری اسلامی و ... اشاره داشت. اهم بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در این باره به قرار زیر است:

- شوراهای شهری در فعالیت‌های خود به مختصات شهر اسلامی توجه کرده و خدمات شهری را در جهت تأمین این مقصود به‌کار گیرند و به‌خصوص به معماری و شهرسازی متناسب با حیات طیبه اسلامی به‌طور کامل توجه کنند. در شهر اسلامی، عدالت در تقسیم خدمات شهری، تأمین آرامش روحی و امنیت معنوی، ظهور و اعتلای مظاهر اسلامی و انقلابی، عمران و آبادی و زیبایی، حفظ طبیعت و صفای طبیعی، همه با هم باید مورد توجه قرار گیرد.^۲

- خیلی از معماری‌های گذشته در این ده‌ها سال اخیر، متأسفانه درست در جهت عکس بوده است. بایستی به این مسئله حفظ هویت تاریخی و اسلامی شهر و حفظ مراکز قدیمی

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۷۹). بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در دیدار اعضای شورای اسلامی شهر تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/r18306>

۲. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

توجه کنید.^۱

- تهران باید به شهری با هویت ایرانی و اسلامی، زیبا و روح‌نواز، دارای رفاه عمومی و مقاوم تبدیل شود. باید با برنامه‌ریزی بلندمدت و با پیگیری مجدانه، هویت ایرانی و اسلامی در تهران متجلی شود.^۲

- در فهرست خدماتی که شوراهای به آن می‌پردازند باید حفظ هویت و اصالت شهرها و روستاها، پایبندی به معماری اسلامی و ایرانی، رعایت زیبایی و استحکام بناها، ترویج فرهنگ نظم و قانون، گسترش نمادهای دین و اخلاق، آسان‌سازی خدمت‌رسانی و عدالت و فراگیری در خدمات شهری و توسعه فضای سبز و اهتمام به سلامت محیط‌زیست، توجه به نیازهای جانبازان و مصدومان جسمی، نگاه عدالت‌گستر به محله‌ها و اشخاص محروم و توجه ویژه به بانوان و نیز به جوانان، برجسته شود و همواره در مدنظر قرار گیرد.^۳

- خدمات متنوع در شهرها و روستاها از جمله ساختمان‌سازی‌ها، احداث خیابان‌ها، نام‌گذاری‌ها و زیباسازی‌ها باید ضمن همخوانی با پیشرفت‌های روز، با معماری ایرانی، اعتقادات دینی، بافت اجتماعی و شرایط آب و هوایی هر منطقه نیز متناسب باشند ... عامل اصلی برای پیشرفت کشور و حرکت به سوی عزت واقعی، حفظ و تقویت فضای تدین و دین‌داری در فضای شهرها و روستاهاست.^۴

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۲). گزیده بیانات رهبر انقلاب درباره وظایف شوراهای اسلامی شهر و روستا. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=22354>

۲. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۴). دیدار اعضای شورای اسلامی و شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=1363>

۳. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۸۶). پیام به مناسبت آغاز به‌کار سومین دوره شوراهای اسلامی شهر و روستا. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=249>

۴. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۹۰). رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی استان‌ها: هر اقدامی که موجب خوشحالی دشمنان و ناراحتی دوستان شود، مذموم است. دسترسی در: <https://b2n.ir/s11183>

- مسائل فرهنگی در همه شهرها به‌ویژه تهران به‌عنوان پایتخت جمهوری اسلامی ایران بسیار مهم است و باید به این مسئله توجه شود که فرهنگ ما فرهنگ انقلاب اسلامی و ارزش‌های دینی است. باید ارزش‌های انقلاب و اسلام در همه بخش‌های فرهنگی رعایت شود و این کار نیازمند تلاش، انگیزه و عزم لازم است.^۱

- خدمات متنوع در شهرها و روستاها از جمله ساختمان‌سازی‌ها، احداث خیابان‌ها، نام‌گذاری‌ها و زیباسازی‌ها باید ضمن همخوانی با پیشرفت‌های روز، با معماری ایرانی، اعتقادات دینی، بافت اجتماعی و شرایط آب و هوایی هر منطقه نیز متناسب باشند.^۲

- عامل اصلی برای پیشرفت کشور و حرکت به‌سوی عزت واقعی، حفظ و تقویت فضای تدین و دین‌داری در فضای شهرها و روستاها است.^۳

هم‌افزایی شوراهای اسلامی شهر و روستا با سایر نهادها

ایجاد رابطه صحیح و اصولی بین شورای شهر به‌عنوان نهادی مردمی و دیگر سازمان‌های دولتی که در محل به فعالیت می‌پردازند، نقش اساسی در پیشرفت امور شهری ایفا می‌کند. در غیر این صورت با کشیدن دیوارهای نفوذناپذیر بین شورا و نهادهای دولتی امکان همکاری و هماهنگی بین آنها از بین برود، امیدی به پیشرفت امور شهر و تأمین منافع اهالی نیز وجود ندارد (نژاد خلیلی، ۱۳۹۰: ۱). رهبر معظم انقلاب اسلامی به‌کرات بر هماهنگی، تعامل بین نهادی و هم‌افزایی تأکید داشته‌اند. بدون شک اگر چنین اتفاقی رخ

۱. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۸۶). دیدار اعضای شورای اسلامی، شهردار و شهرداران مناطق مختلف تهران. دسترسی در: <https://b2n.ir/e53731>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۹۰). رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی استان‌ها: هر اقدامی که موجب خوشحالی دشمنان و ناراحتی دوستان شود، مذموم است. دسترسی در: <https://b2n.ir/s11183>

۳. همان.

- دهد ضمن بهبود ارائه خدمات و عملکردها، رضایت مردم نیز افزایش خواهد یافت. از جمله این بیانات می‌توان به موارد زیر اشاره داشت:
- لازم است توجه به روستاها و شوراهای اسلامی روستا در صدر برنامه مسئولان کشوری قرار گیرد.^۱
 - هرگونه ناهماهنگی و رقابت منفی {میان شوراها و همه دستگاه‌های کشور}، برای کشور بسیار مضر است.^۲
 - مسئولان محترم دولتی، شوراها را مشاور امین خود بدانند و تا سر حد امکان به آنها در عمل به وظایف خود کمک کنند.^۳
 - باید شهرداری تهران تمام تلاش خود را برای تعامل با دولت انجام دهد و البته به دولت نیز برای همکاری با شهرداری و شورای شهر توصیه شده است. این روند تعامل و همکاری {حضور وزرا در جلسات شورا} باید ادامه یابد.^۴

۱. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

۲. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر مقام معظم رهبری (۱۳۹۰). رهبر معظم انقلاب در دیدار اعضای شورای عالی استان‌ها: هر اقدامی که موجب خوشحالی دشمنان و ناراحتی دوستان شود، مذموم است. دسترسی در: <https://b2n.ir/s11183>

۳. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۷۸). پیام رهبر معظم انقلاب اسلامی پیام به مناسبت آغاز به‌کار شوراهای اسلامی. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/message-content?id=2942>

۴. دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی خامنه‌ای (۱۳۹۲). دیدار شهردار و اعضای شورای اسلامی شهر تهران با رهبر انقلاب. دسترسی در: <https://farsi.khamenei.ir/news-content?id=24963>

نتیجه‌گیری

امروزه در بیشتر نظام‌های سیاسی، نهادهایی که دارای شخصیتی حقوقی مجزا از سازمان‌های حکومت مرکزی هستند برای اداره و ارائه برخی از خدمات و وظایف عمومی ایجاد شده‌اند. افزایش اندازه و عدم کارایی و توانمندی دولت و انتظارات فزاینده مردم موجب واگذاری مدیریت امور به نهادهای خودگردان منتخب محلی شده است. در نظام جمهوری اسلامی نیز مطابق قانون اساسی، شوراهای اسلامی از ارکان اداره امور کشور بوده و از سطح روستا تا استان و ملی بر مبنای انتخاب مردم تشکیل می‌شوند. با وجود گذشت پنج دوره از برگزاری انتخابات شوراها، انتظاری که از تشکیل شوراهای اسلامی در راستای پیشرفت کشور و تقویت مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها بوده محقق نشده است. بنابراین بازخوانی بیانات و اظهارنظرهای رهبر معظم انقلاب اسلامی با برگزاری ششمین دوره انتخابات شوراها درباره فلسفه وجودی تشکیل آنها و راهکارهای ارتقای جایگاه و عملکرد آنها می‌تواند نقش چشمگیری در کارآمدی و اصلاح شوراها داشته باشد.

توصیف رهبر معظم انقلاب اسلامی از شوراها مبتنی بر نگاه اسلامی به این نهاد است که بر پایه آموزه‌های دینی، حفظ ارتباط با مردم و حل مشکلات آنها ایجاد شده و به دلیل اهمیت‌شان بر انتخابات شوراهای اسلامی شهر و روستا و گزینش افراد صالح و کارآمد توجه ویژه دارند.

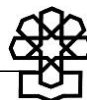
همچنین بررسی بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بیانگر آن است که ایشان برای تشکیل شوراهایی کارآمد بر عواملی مانند عدم سیاسی‌کاری در شوراها، انتخاب شهردار قوی، به‌کارگیری مدیران سالم در مدیریت شهری، تعامل در عین نظارت

بر شهردار و شهرداری، مبارزه با فساد و رشوه‌خواری، روش علمی برای اداره شهر، کاهش بوروکراسی، پیش‌بینی منابع درآمدی پایدار، تعامل مستقیم مدیران شهری با مردم، شفاف‌سازی بودجه و توجه به مختصات شهر اسلامی تأکید داشته‌اند.

عملیاتی شدن این مؤلفه‌ها موجب می‌شود ضمن تقویت نقش شوراهای محلی در ساختار تصمیم‌گیری و تسهیل مشارکت مردم در فرایندهای سیاست‌گذاری، شوراها مطابق اصل هفتم قانون اساسی در قالب یکی ارکان تصمیم‌گیری و اداره امور کشور نیز نقش‌آفرینی داشته باشند.

منابع و مأخذ

۱. ابوالحمد، عبدالحمید (۱۳۷۹). حقوق اداری ایران، چاپ ششم، تهران: انتشارات توس.
۲. احمدی، علی (۱۳۸۳). مشورت در اسلام. چاپ اول، تهران: انتشارات رشد.
۳. ایرانی (۱۳۷۶). حکایت شوراها، مجله ایران فردا، شماره ۴۹.
۴. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۹۳). مفاتیح الحیات. قم: موسسه علوم قرآنی اسرا. چاپ صد و هفتاد و نهم.
۵. چوپانی، محمدرضا (۱۳۸۲). جایگاه حقوقی - سیاسی شوراها در جمهوری اسلامی ایران، چاپ اول، تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۶. طباطبایی مؤتمنی، منوچهر (۱۳۸۱). حقوق اداری، چاپ هفتم، تهران: انتشارات سمت.
۷. طباطبایی مؤتمنی، منوچهر (۱۳۸۴). حقوق اساسی، چاپ هفتم، تهران: انتشارات میزان.
۸. فقیه لاریجانی، فرهنگ (۱۳۹۲). حقوق روابط شورا و شهرداری، چاپ اول، تهران: انتشارات مجد.
۹. میرابوالقاسمی، محمدحسین (۱۳۸۲)، طالقانی فریادی در سکوت: سیری کوتاه در زندگی و اندیشه‌های بلند آیت‌الله طالقانی، تهران: شرکت سهامی انتشار.

۱۰. نژادخلیلی، مهدی (۱۳۹۰). آسیب‌شناسی نقش دستگاه‌های دولتی در تکوین، تعلیق و انحلال شوراهای اسلامی، مرکز پژوهش‌های مجلس، شماره مسلسل: ۱۱۰۲۳.
۱۱. هریسی‌نژاد، کمال‌الدین (۱۳۸۹). سیر تحول اداره شهرها توسط انجمن‌ها و شوراهای شهر، مجله پژوهش حقوق و سیاست، سال دوازدهم، شماره ۲۸.

12. Sisk, Timothy (2008). Democracy at the Local Level: Participation, Representation, Conflict Management, and Governance, International IDEA Handbook Series 4.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۷۵۹۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: راهکارهای تقویت شوراهای اسلامی شهر و روستا از نگاه رهبر معظم انقلاب

نام معاونت: مطالعات سیاسی

تهیه و تدوین: حسن کریمی فرد

ناظر علمی: حمید هوشنگی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. شوراهای اسلامی

۲. رهبر معظم انقلاب اسلامی

۳. شهردار

۴. شهرداری

۵. مبارزه با فساد

تاریخ انتشار: ۱۴۰۰/۴/۱۶